

ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К.Д. УШИНСЬКОГО

Дресман Марк Григорович

УДК 378.13:811

**СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК
ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В ІЗРАЇЛІ**

13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Одеса – 2007

Дисертація є рукопис.

Робота виконана в Республіканському вищому навчальному закладі “Кримський гуманітарний університет” (м. Ялта), Міністерство освіти і науки Автономної Республіки Крим.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук,

професор, член-кореспондент АПН України

Глузман Олександр Володимирович,

Республіканський вищий навчальний заклад

“Кримський гуманітарний університет” (м. Ялта),

ректор

Офіційні опоненти – доктор педагогічних наук, професор

Штефан Людмила Андріївна,

Харківський національний педагогічний університет

імені Г.Г. Сковороди, професор кафедри історії

педагогіки та порівняльної педагогіки

кандидат педагогічних наук, доцент

Харченко Тетяна Гадульзянівна,

Луганський національний педагогічний університет

імені Тараса Шевченка,

докторант кафедри педагогіки

Захист відбудеться «10» грудня 2007 р. о 13.00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.053.01 при Південноукраїнському державному педагогічному університеті імені К.Д. Ушинського за адресою: 65029, м. Одеса, вул. Нищинського, 1

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського за адресою: 65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 26.

Автореферат розісланий «_5_» листопада 2007 року

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. С. Трифонова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Останніми роками в Україні відбуваються істотні соціально-економічні зміни і реформування системи освіти, успішне здійснення якого пов'язано з вивченням позитивного світового досвіду. У міжнародних правових документах ЮНЕСКО, Ради Європи, Організації Міжнародної Співпраці і Розвитку, Міжнародної організації Праці вчителі ХХІ століття проголошуються носіями суспільних змін. Особливого значення набуває проблема якості підготовки фахівців педагогічних профілів у зв'язку з їхньою майбутньою багатофункціональною діяльністю в умовах загальноєвропейського освітнього простору. У зв'язку з цим, одним із важливих напрямів модернізації вітчизняної вищої педагогічної освіти є порівняльний аналіз змісту, структури, функцій, організаційних форм і технологій навчання студентів за рубежом і в Україні.

В останні десятиріччя у вітчизняній педагогіці вищої школи розглядаються провідні напрями сучасної реформи вищої педагогічної освіти в Англії (Ю.Кищенко, О.Леонтьєва, А.Парінов), професійно-педагогічна підготовка вчителів Великобританії (Н.Яцишин), система підготовки і підвищення кваліфікації педагогічних кадрів у Німеччині (В.Гаманюк, Т.Вакуленко), проблема педагогічної майстерності вчителів у теорії і практиці педагогічної освіти США (Я.Колібаб'юк, Т.Кошманова, Т.Осадча, Р.Роман), система підготовки педагогічних кадрів в Норвегії (В.Семілетко), Канаді (Л. Карпинська), становлення і розвиток системи підготовки вчителів у Чехословачії (В.Кемінь), професійна підготовка вчителів у вищих навчальних закладах Японії (О.Озерська, Т.Свердлова).

Успішно досліджуються питання вищої педагогічної освіти у країнах Західної Європи (Л.Пуховська), порівняльного аналізу розвитку системи підготовки педагогічних кадрів в Україні і за рубежом (О.Глузман, З.Когут, М.Лещенко, О.Сухомлинська), окремі аспекти системи вищої педагогічної освіти за рубежом (Б.Вульфсон, З.Головко, А.Джурінський, Н.Лізунова, З.Малькова, І.Марцинковський, Н.Никандров, Т.Яркіна), теоретичні основи реформування системи освіти в Ізраїлі (В.Сиркін), підготовка педагогічних кадрів в ізраїльських університетах і коледжах (О.Глузман), моделі колективістського виховання (Р.Хилліг), філософія єврейської освіти (Ц. Курцвайль, М.Бубер, В.Слуцкий). Водночас означені напрями досліджень не вичерпують усіх питань професійно-педагогічної підготовки студентів Ізраїлю. Вища педагогічна освіта в Ізраїлі до теперішнього часу не була предметом комплексного дослідження.

Протиріччя, що виникли між: зростанням престижу освіти і невизначеністю перспектив розвитку вищої педагогічної освіти в Ізраїлі; сучасними вимогами до створення цілісної системи підготовки педагогів в умовах вищої ізраїльської школи і недостатньою розробленістю науково-методологічних, педагогічних і

методичних аспектів проблеми; фундаментальною універсальною теоретичною освітою і недостатнім рівнем практичної підготовки студентів педагогічних вищих навчальних закладів Ізраїлю до педагогічної діяльності; масово-репродуктивною підготовкою викладача в університетах і коледжах Ізраїлю та індивідуально-творчим характером його майбутньої діяльності й зумовили вибір *теми* дисертаційного дослідження “**Становлення і розвиток вищої педагогічної освіти в Ізраїлі**”.

Зв’язок з науковими програмами, темами. Дослідження проводилось у межах комплексних проблем “Розробка інноваційних технологій підготовки майбутніх педагогів до професійної діяльності в умовах полікультурного освітнього простору” (№ 0103v004597) та “Інтеграція змісту психолого-педагогічної підготовки майбутніх учителів” (№ 030v5005832), що розробляються у Республіканському вищому навчальному закладі “Кримський гуманітарний університет” (м. Ялта), а також проблематики наукових досліджень, виконуваних ученими Інституту педагогічної освіти й освіти дорослих Академії педагогічних наук України. Тему дисертації затверджено Вченою радою Кримського гуманітарного університету (протокол № 5 від 15.12.2006 р.) й узгоджено в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології АПН України (протокол № 12 від 10.06.2007 р.). Автором досліджувалася система професійної підготовки педагогічних фахівців в Ізраїлі в аспекті порівняльної педагогіки.

Мета дослідження полягає у виявленні суті, історичної еволюції, чинників, генезису, особливостей сучасного становлення, структуризації і функціонування, а також визначення тенденцій розвитку вищої педагогічної освіти Ізраїлю.

Завдання дослідження:

- 1) визначити поняття “вища педагогічна освіта в Ізраїлі”, методологічні засади вивчення історії, теорії і практики підготовки педагогічних кадрів в Ізраїлі;
- 2) проаналізувати етапи розвитку і сучасний стан системи вищої педагогічної освіти в Ізраїлі;
- 3) розкрити основні положення концепції сучасної вищої педагогічної освіти в Ізраїлі;
- 4) розробити програму проведення експертної оцінки і методичку виявлення основних тенденцій розвитку вищої педагогічної освіти в Ізраїлі;
- 5) визначити і класифікувати основні напрями розвитку ізраїльської вищої педагогічної освіти на основі теоретичного аналізу й експертної оцінки.

Об’єктом дослідження є вища педагогічна освіта в Ізраїлі.

Предмет дослідження – суть, закономірності й основні тенденції розвитку професійної підготовки педагогічних кадрів у системі вищої освіти Ізраїлю.

Гіпотеза дослідження базується на припущенні про те, що комплексне дослідження сучасної еволюції феномена професійної підготовки вчителів в Ізраїлі можливе на основі розробки і реалізації екстраполяційного і цільового підходів. Відповідно до першого, екстраполяційного

підходу стан досліджуваного явища повинен розглядатися й описуватися з погляду уявлень про вищу педагогічну освіту Ізраїлю у системі відносин, що склалися, взаємозв'язків, взаємозалежностей. Досягти цього можна у процесі аналізу основних закономірностей, що мають місце в історичному минулому, теперішньому часі і перенесенні цих закономірностей у майбутнє. Другий підхід, заснований на *цільовому* описі ізраїльської вищої педагогічної освіти, відповідно до сучасних концепцій, підходів, теорій, пов'язаних із тенденціями розвитку загальноосвітніх освітніх процесів.

Загальна гіпотеза дослідження конкретизована в низці її часткових складових:

1) успішна реалізація функціонального призначення професійної підготовки вчителів в умовах ізраїльської національної системи педагогічної освіти можлива за умови збалансованості *загальних* характеристик для європейських країн (змісту, структури, функцій) і *особливих* рис, властивих національній системі підготовки педагогічних кадрів;

2) ефективність функціонування національної системи професійної підготовки вчителів залежить від якнайповнішого обліку загальних тенденцій розвитку теорії і практики педагогічної освіти і збереження культурно-національних традицій у галузі професійної підготовки вчителів, особливо її національних форм;

3) дослідження закономірних тенденцій розвитку вищої педагогічної освіти Ізраїлю можливе при розгляді його як системи підготовки педагогічних кадрів, що має специфічний зміст, структуру і функції.

Загальна методологія дослідження ґрунтується на загальнофілософських положеннях про єдність і взаємообумовленість явищ об'єктивної дійсності; принципах системного підходу й елементах системного аналізу; ідеях системної будови та єдності свідомості й діяльності. Системний підхід, як провідний методологічний метод дослідження, дозволив розглядати явище, що вивчається, з погляду його змісту, структури, функцій, розкрити системно-історичні зв'язки, особливості трансформації ізраїльської вищої педагогічної освіти з часу його зародження до теперішнього часу.

Конкретна методологія дослідження спирається на основні положення концепцій педагогічної освіти, теорії розвивального і проблемного навчання, особистісно орієнтованого й індивідуально-творчого підходів до підготовки студентів в університетах і коледжах, а також на сучасні підходи до соціальної ролі педагога з погляду гуманізації і демократизації усіх боків соціального життя.

Теоретико-методологічні засади дослідження склали положення й висновки фундаментальних теорій і концепцій із порівняльної педагогіки (В. Вульфсон, В.Кемінь, М.Кларін, З.Малькова, Н.Никандров, Л.Пуховська, О.Сухомлинська та ін.); сучасної філософської компаративістики (Р. Арцишевський, М.Бубер, М.Корнеєв, О.Колісників та ін.); особистісного і професійного становлення педагогів (А.Алексюк, В.Загвзінський, І.Зязюн, В.Кан-Калік, Л.Нечепоренко,

О.Пехота, В.Семіченко, В.Якунін та ін.); розвитку вищої педагогічної освіти в Україні (О.Глузман, Н.Дем'яненко, М.Євтух, В.Луговий, В.Майборода та ін.); професійно-педагогічної підготовки фахівців у зарубіжних країнах (Т.Вакуленко, Ю.Кищенко, Я. Колібаб'юк, О.Леонтьєва, Т.Осадча, В.Семилетко та ін.).

У зв'язку з методологією, метою і завданнями було застосовано такий комплекс **методів дослідження**: теоретичний пошук: аналіз і порівняння особливостей розвитку систем вищої освіти у країнах світу, теоретичне моделювання перспективної моделі розвитку вищої освіти в Ізраїлі; методи міждисциплінарного синтезу, концептуально-порівняльний аналіз (зокрема, логіко-індуктивний, дедуктивний); системно-структурний і системно-функціональний методи для виявлення змісту, структури і функцій ізраїльської вищої педагогічної освіти; емпіричні: анкетування, опитування, інтерв'ю, бесіда з провідними викладачами ізраїльських університетів і коледжів, які виступали експертами; контент-аналіз наукової літератури з проблеми дослідження; прогностичні: експертних оцінок, узагальнення незалежних характеристик, метод Дельфі для проведення експертизи результатів дослідження; статистичної обробки результатів: кількісний і якісний аналіз результатів експертизи з метою конкретного узагальнення системи, що досліджується.

Дослідно-експериментальна база. Дослідницька робота проводилася на базі Єврейського університету в Єрусалимі, Тель-Авівського і Хайфського університетів, університету імені Бар-Лана, ізраїльського технологічного інституту "Техніон", Відкритого університету Ізраїлю, жіночого академічного коледжу "Орот Ізраель" (Елькана), єрусалимського жіночого коледжу "Міхлала", державного педагогічного коледжу "Семінар а-Кибуцим", педагогічного коледжу імені Львівського. У дослідницькій роботі взяли участь 30 викладачів університетів і педагогічних коледжів Ізраїлю. Дослідження ґрунтується на вивченні і використанні досвіду підготовки вчителів в ізраїльському політехнічному університеті "Техніон", науково-дослідному інституті імені Вейцмана, педагогічних коледжах імені Давида Еліна, "Бейт-Берл", "Орот", педагогічній школі кибуцного руху "Оранім".

Наукова новизна і теоретичне значення одержаних результатів полягає у системній, методологічній, історико-педагогічній, теоретичній і практичній розробці проблеми вищої педагогічної освіти в Ізраїлі. *Вперше* вища педагогічна освіта в Ізраїлі стала предметом комплексного дослідження, яке здійснюється у ретроспективі, при вивченні його сучасного стану і перспектив. Визначено основні характеристики й особливості системи вищої педагогічної освіти в Ізраїлі. Проаналізовано теоретичні моделі організації педагогічного процесу в університетах і коледжах, що забезпечують єдність загальнонаукової, спеціальної, психолого-педагогічної, науково-дослідної, культурологічної і практичної педагогічної підготовки фахівців. Уточнено основні концепції розвитку вищої педагогічної освіти в Ізраїлі та етапи і напрями цього розвитку:

до створення держави Ізраїль (1920-1948 рр.), у період розбудови держави (з 1948 р. до реформ 70-х років) та на сучасному етапі. Розроблено методики визначення провідних напрямів розвитку вищої педагогічної освіти в Ізраїлі і спеціальну програму проведення експертної оцінки. Виявлено і класифіковано організаційні і змістово-процесуальні тенденції системи підготовки педагогів в Ізраїлі. *Одержали подальший розвиток* ідеї порівняльного аналізу змісту, структури і функцій підготовки педагогічних кадрів у європейських країнах та Ізраїлі.

Практична значущість дослідження полягає в розробці і запровадженні: конкретних методів вивчення вищої педагогічної освіти, виявленні його сучасного стану і тенденцій розвитку; в підготовці і використанні в Таврійському національному університеті імені В.І.Вернадського (акт № 278/118-к від 12.04.2007 р.), РВНЗ “Кримський інженерно-педагогічний університет” (м. Сімферополь) (акт № 08/632 від 05.09.2007 р.), РВНЗ “Кримський гуманітарний університет” (м. Ялта) (акт № 144 від 07.06.2007 р.), програми спецкурсу “Вища педагогічна освіта в Україні і за рубежом: історія і сучасність”. Результати, одержані в ході дослідження, і сформульовані підсумкові положення можуть бути використані в дослідженнях із теорії та історії педагогіки, філософії освіти, порівняльної педагогіки, а також для розробки спецкурсів і проведення спецсеминарів як у системі підготовки майбутніх учителів, так і в системі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів.

Достовірність одержаних результатів дослідження забезпечено методологічною і теоретичною обґрунтованістю його вихідних позицій, вживанням комплексу взаємопов'язаних методів дослідження, відповідних меті, гіпотезі і завданням дослідження; репрезентативністю і статистичною значущістю; поєднанням якісного аналізу зі статистичними методами обробки одержаних результатів; багаторічною апробацією основних концептуальних положень дослідження, порівнянням діагностико-прогностичного матеріалу експериментальної частини дослідження з об'єктивними показниками одержаних результатів, а також позитивними наслідками їх запровадження.

Апробація результатів дослідження здійснювалась у процесі їх обговорення на Міжнародних, регіональних, республіканських науково-практичних конференціях “Професіоналізм педагога в контексті Болонського процесу” (Ялта, 2005, 2006, 2007); “Розвиток системи гуманітарної освіти в полікультурному регіоні” (Ялта, 2006), “Розвиток освіти в умовах поліетнічного регіону” (Ялта, 2007), на конференціях професорсько-викладацького складу і засіданнях кафедри педагогіки Республіканського вищого навчального закладу “Кримський гуманітарний університет” (2005-2007 р.р.), кафедри педагогіки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського (2005-2007 р.р.). Концептуальні підходи, теоретичні погляди і практичні знахідки використовувалися при читанні лекцій з циклу педагогічних дисциплін і спецкурсів “Вища освіта в Україні і за рубежом: історія і сучасність”, “Педагогіка і психологія вищої освіти” для магістрантів, аспірантів і

здобувачів Таврійського національного університету імені В.І.Вернадського, Республіканського вищого навчального закладу “Кримський гуманітарний університет” (м. Ялта) і Республіканського вищого навчального закладу “Кримський інженерно-педагогічний університет” (м. Сімферополь) (2006 р.).

Публікації. Результати дисертаційного дослідження знайшли відображення в 5 публікаціях, з них 4 – у наукових фахових виданнях.

Структура дисертації. Робота складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (181джерело, з них 10 - іноземною мовою), додатків. У роботі вміщено 23 таблиці, що займають 7 сторінок основного тексту, 6 додатків на 40 сторінках. Загальний обсяг роботи складає сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність теми і ступінь дослідженості обраної проблеми, визначено об’єкт, предмет, мету, завдання, гіпотезу, методологію, методи дослідження, розкрито його теоретичну значущість і практичну цінність, відображено апробацію і впровадження результатів дослідження.

У першому розділі “Характеристика етапів розвитку вищої педагогічної освіти в Ізраїлі” обґрунтовано й конкретизовано історико- методологічні засади, що дали змогу суттєво осмислити і визначити феномен та історичну генезу вищої педагогічної освіти в Ізраїлі.

Системно-історичний підхід до дослідження вищої педагогічної освіти в Ізраїлі передбачає два провідних напрями пошуку. *Перший*, традиційний, включає історичний опис виникнення і становлення окремих ізраїльських університетів і коледжів у часовій послідовності, їх трансформування залежно від соціальних та економічних умов, аналіз специфіки функціонування у порівнянні з іншими спеціальними освітніми закладами. Проте орієнтація на системне вивчення соціокультурного явища, яким є ізраїльська вища педагогічна освіта, зумовила вибір ще *другого шляху* пошуку. Він передбачає не тільки осмислення історичного досвіду, але й розгляд та аналіз концептуальної моделі вищої педагогічної освіти з метою розв’язання наявних проблем і досягнення нового рівня педагогічної освіти. Такого роду пошук пов’язаний із філософією і методологією вищої педагогічної освіти та спрямовується на визначення мети, ціннісних орієнтацій, функцій університетів і коледжів, одержання висновків, результатів, рекомендацій, що сприяли б цілеспрямованим змінам у стратегії вищої педагогічної освіти.

Для дослідження тенденцій розвитку вищої педагогічної освіти в Ізраїлі велике значення має *системно-порівняльний аналіз* професійно-педагогічної підготовки вчителів в Ізраїлі і зарубіжних країнах. При аналізі процесу історичного розвитку системи вищої педагогічної освіти в Ізраїлі традиційно виділяються два історичні етапи: перший етап – створення європейських вищих

навчальних закладів в умовах відсутності державності (перша половина ХХ століття) і другий етап – оновлення і етап побудови національної системи вищої освіти Держави Ізраїль (з 1948 року по теперішній час). Упродовж першої половини ХХ століття в умовах відсутності державності на територіях, що належать іншим державам, були відкриті перші єврейські вищі навчальні заклади.

Основними напрямками їх діяльності були: по-перше, наукові *дослідження у пріоритетних* галузях техніки, сільського господарства, військової справи, по-друге, - підготовка *висококваліфікованих кадрів у сферах* освіти, медицини, культури, мистецтва, сфери послуг, по-третє, - розповсюдження *наукової інформації, формування інтелектуальної еліти єврейського суспільства*. Результатами функціонування перших ізраїльських університетів було розвиток єврейської мови, іудаїки, видавництво наукової і навчальної літератури на івриті, дослідження проблем історії, культури, мистецтва єврейського народу.

Другий етап становлення і розвитку системи вищої освіти обумовлений підставою у 1948 році *єврейської держави в Ерец-Ізраїлі*, що стала історичною подією для єврейського народу: після двотисячоліття вигнання знову з'єдналася Тора і її народ. З метою сприяння творчого осмислення сучасного життя традиційною єврейською самосвідомістю і розвитку сучасної держави, побудованої на національних цінностях і знаннях, що мають трьохтисячолітню історію, в Ізраїлі почала інтенсивно розвиватися система загальної середньої, професійної і вищої освіти. Ізраїльський політехнічний інститут “Техніон” і Єврейський університет в Єрусалимі продовжують своє функціонування як національні вищі навчальні заклади. Водночас зі змінами, що відбуваються у політичному житті держави, змінюється і життя вищих навчальних закладів.

Наприкінці ХХ століття педагогічна освіта в Ізраїлі була суттєво перебудована. У новій системі підготовки вчителів знайшли відображення характерні особливості розвитку та досягнень зарубіжної вищої педагогічної школи; національні риси, зумовлені культурними традиціями, рівнем економіки і техніки. Реформи, що здійснювались у системі вищої освіти Ізраїлю, визначили нові *тенденції*, що стосуються зближення університетської фундаментальної освіти зі спеціальним професійним навчанням, яке передусім реалізується у педагогічних коледжах.

Для розвитку ізраїльської вищої педагогічної освіти характерні процеси *диверсифікації та інтеграції*. Процеси диверсифікації у структурі вищої школи сприяли створенню консорціумів або асоціацій, до яких входять вищі навчальні заклади, наукові інститути, професійні школи, навчально-наукові об'єднання. Тенденція до інтеграції простежується у переході від концепції “вищої освіти” до концепції “після середньої освіти”, що передбачає безперервну підготовку вчителів різного фаху, спеціалізацій і профілів. Система безперервної педагогічної підготовки включає п'ять циклів: довузівський, перехідний (неповна вища освіта), базовий (вища освіта, здобуття ступеня бакалавра та диплому вчителя) і двох післядипломних форм освіти: здобуття ступеня магістра і ступеня доктора філософії (з педагогічних наук). Організаційна структура

ступенів в ізраїльських університетах та коледжах сприяє інтеграції різних рівнів системи освіти. Основною її позитивною якістю вважається можливість зміни галузей навчання і рівнів підготовки, що дає змогу ліквідувати недоліки у структурі безперервної освіти.

В університетах і коледжах Ізраїлю існують єдині вимоги до абітурієнтів. Критеріями “відкритого”, “конкурсного”, “вибіркового” відбору є: наявність багруту (документу про повну середню освіту), успішність випускника школи за психологічними тестами, його особистісні якості, мотиви вибору професії, рівень професійної підготовки до вступу у ВНЗ. Інтенсивна розробка і впровадження навчальних програм, що мають міждисциплінарний і проблемний характер, є прогресивною *тенденцією* в оновленні змісту ізраїльської вищої педагогічної освіти.

Провідними умовами підвищення ефективності педагогічного процесу в університетах і педагогічних коледжах Ізраїлю є *диференціація та індивідуалізація* змісту освіти, що відбиваються у модульній організації навчального процесу, використанні варіативних програм, вільному виборі дисциплін та об'єкта дослідження у межах програми. Упровадження *модульної* структури предметів у навчальні програми підготовки вчителів дали змогу комбінувати навчальний матеріал із різних галузей знань, наблизити фундаментальну, спеціальну та професійну підготовку до сучасних педагогічних вимог. В університетах і коледжах застосовується *система залікових одиниць*, що є ключем реалізації принципу мобільності і гарантією отримання вищої освіти.

Одним із провідних напрямів розвитку ізраїльської педагогічної освіти є *інтеграція навчання з практичною діяльністю*, що знаходить своє відображення у збільшенні часу на педагогічну практику, впровадженні різних форм організації педагогічної діяльності під час навчання та післядипломного підвищення кваліфікації. Прогресивною тенденцією є реалізація відповідальності за професійно-педагогічну підготовку фахівців усіх підрозділів вищого навчального закладу, а не лише школи чи педагогічних факультетів.

До системи ізраїльської вищої педагогічної освіти входить підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, особливістю якої є створення нових форм і програм підготовки вчителів-дослідників, учителів-технологів, експертів, фахівців у галузі організації та управління освітою.

Унаслідок проведених реорганізацій у 80-х – 90-х р.р. в Ізраїлі розв'язувалися важливі завдання вищої педагогічної освіти, а саме:

- визначено стандарти педагогічної освіти, склад і зміст навчальних програм та курсів, необхідних і достатніх для якісної підготовки педагогічних працівників;

- розширено профіль професійно-педагогічної підготовки через отримання не однієї, а двох-трьох спеціальностей, підвищено компетентність учителів із спеціальних предметів і курсів, пов'язаних із дисциплінами, що викладаються;

- реалізовано підходи, спрямовані на вдосконалення науково-дослідницької підготовки вчителів у галузі теорії та практики навчання, філософії і методології освіти;

- створено систему стимулювання школярів і студентів, що пов'язують своє життя з учительською професією, а також фахівців з інших галузей знань, які прийняли рішення про перепідготовку й отримання сертифікату на право займатися педагогічною діяльністю.

У другому розділі «Особливості системи вищої педагогічної освіти Ізраїлю на початку ХХІ століття» визначено методологічні засади вивчення історії, теорії і практики підготовки педагогічних кадрів в Ізраїлі; проаналізовано етапи розвитку і сучасний стан системи вищої педагогічної освіти в цій країні; розкрито основні положення концепції сучасної вищої педагогічної освіти в Ізраїлі; розроблено методику проведення експертної оцінки і виявлення основних тенденцій розвитку ізраїльської вищої педагогічної освіти; визначено і класифіковано основні напрями її розвитку на основі теоретичного аналізу й експертної оцінки; визначено та обґрунтовано поняття “вища педагогічна освіта в Ізраїлі”, окреслено шляхи застосування системного підходу до аналізу вищої педагогічної освіти в Ізраїлі, що має специфічний зміст, структуру і функції. Ґрунтовне ознайомлення з уже розробленими положеннями системного підходу (А.Авер'янов, П.Анохін, В.Афанасьєв, І.Блауберг, В.Кузьмін, В.Сагатовський, В.Садовський, М. Сетров, А.Умов, Е.Юдін, Г.Бунш, Р.Джонсон, Ф.Каст, Д.Кліланд, В.Кінг, У.Портер, С.Янг) допомогло визначити його основні принципи і межі використання.

Для дослідження складного педагогічного явища, яким є ізраїльська вища педагогічна освіта, було виокремлено й описано такі системні ознаки: цілісність, компонентність, інтегративність, ієрархічність, структурність, функціональність, організаційність, цілеспрямованість. Сукупність ознак дозволила обґрунтувати необхідність і можливість використання системного підходу як базової методології, що забезпечує синтез відповідних наукових знань. Результатом системного аналізу різних боків вищої педагогічної освіти в Ізраїлі, як системного явища, стали синтез знань, їх інтеграція на якісно новому рівні.

Принципи системного підходу до дослідження проблеми стали методологічною основою для визначення змісту, структури, функцій, у цілому *моделі вищої педагогічної освіти в Ізраїлі*, яку характеризують організованість, цілісність, взаємозв'язок компонентів, внутрішня упорядкованість і специфічні відносини. Теоретичною основою моделі з урахуванням історичного досвіду розвитку вищої освіти в Ізраїлі і за кордоном, є системний підхід, відповідно до якого ізраїльська вища педагогічна освіта розглядається як інтегративна розвивальна і саморозвивальна підсистема цілісної системи вищої освіти в Ізраїлі. Це дало змогу проаналізувати сутність і мету концепції, головні протиріччя і принципи розвитку, форми, технології навчання студентів, основи взаємовідносин суб'єктів педагогічного процесу.

Важливою ознакою системного підходу до вивчення означеної проблеми є прогнозування. Історичний, методологічний і методичний аналіз її дозволив виявити, систематизувати й узагальнити основні тенденції вищої педагогічної освіти в Ізраїлі, за допомогою експертної оцінки визначити важливість і актуальність кожного з розглянутих напрямів розвитку, викласти їх у вигляді своєрідної перспективної програми підготовки педагогічних кадрів в університетах і коледжах Ізраїлю.

У 2006-2007 рр. проводилася робота з реалізації програми та методики експертної оцінки результатів дослідження. Основними елементами цієї програми є: добір фахівців, які брали участь у підготовці і проведенні експертизи; визначення масиву тенденцій, що потенційно могли бути присутніми в системі ізраїльської вищої педагогічної освіти; систематизація цих тенденцій, зведення їх у єдині смислові блоки; розробка спеціальних анкет, а також способу та процедури проведення опитування; аналіз інформації, отриманої від експертів; синтез об'єктивної і суб'єктивної інформації з метою підготовки оцінок, які необхідні для визначення основних тенденцій розвитку вищої педагогічної освіти Ізраїлю.

Надійність результатів експертизи залежала від добору фахівців-експертів, їхнього досвіду, ерудиції, відчуття перспективи, глибини знань із досліджуваної проблеми. Кількісний та якісний склад експертів визначався з урахуванням можливостей забезпечення широкої участі в дослідженні спеціалістів у галузі ізраїльської вищої педагогічної освіти. Роль експертів виконували 30 викладачів з 10 університетів та педагогічних коледжів Ізраїлю. Завданнями виступили: перевірка обґрунтованості визначених тенденцій вищої педагогічної освіти, оцінка важливості і перспективності їх розвитку, з'ясування пріоритетів ізраїльської вищої педагогічної освіти, аналіз ступеня впливу різних джерел знань на аргументацію експертів. Здійснення експертної оцінки передбачало визначення фахівцями початкового комплексу всіх напрямів розвитку сучасної системи ізраїльської вищої педагогічної освіти і групування їх за зовнішніми (організаційними) та внутрішніми (змістово-процесуальними) ознаками.

Одночасно проводився контент-аналіз літератури з проблеми дослідження, що дав змогу опосередковано проаналізувати думки фахівців про шляхи розвитку вищої педагогічної освіти, а це, у свою чергу, дозволило визначити низку перспективних напрямів удосконалення системи підготовки педагогічних кадрів, які були об'єднані у змістові блоки. За допомогою логіко-індуктивного і гіпотезо-дедуктивного методів розроблено анкету для експертів, що сприяла визначенню тенденцій розвитку вищої педагогічної освіти в Ізраїлі.

Основним методом експертизи була безпосередня оцінка за двома критеріями – *важливості* і *перспективності* – на означеному етапі функціонування системи вищої педагогічної освіти в Ізраїлі. Якісним параметром важливості і перспективності присвоювалися кількісні показники. З метою комплексного підходу до проведення експертизи застосовувалися методи узгодження

оцінок, метод Дельфі та визначення середнього значення оцінки з урахуванням посади, наукового ступеня, академічного звання фахівця.

Процедура опитування складалась із двох етапів. Після кожного здійснювалась обробка інформації, отриманої від експертів. Для математично-статистичної обробки експертних оцінок напрямів розвитку системи ізраїльської вищої педагогічної освіти була адаптована програма "ЕКСПЕРТ". Програма експертизи, багаторівнева її організація, застосований комплекс методів, зокрема математично-статистичної обробки даних, дали підстави вважати отримані результати достовірними і значущими.

Тенденції розвитку ізраїльської вищої педагогічної освіти є результатом впливу загальних закономірностей її становлення і функціонування у конкретних соціально-культурних умовах, підсумком розвитку освітніх систем в Ізраїлі і за кордоном. Дані реалізації програми експертизи, їх співвідношення з висновками історіографічного та порівняльного аналізу дозволили виявити провідні напрями руху вперед ізраїльської вищої педагогічної освіти і об'єднати їх у дві групи: організаційних і змістово-процесуальних тенденцій. До *організаційних тенденцій* належать: автономна інтегративна модель вищої педагогічної освіти в Ізраїлі, функціонування університетів та педагогічних коледжів як науково-освітньо-виробничих і науково-освітньо-методичних центрів безперервної підготовки педагогічних кадрів, виділення університетських педагогічних інститутів (факультетів, коледжів) як відносно автономних структур університетів, покликаних готувати висококваліфікованих педагогів різних спеціальностей, спеціалізацій і профілів. Результати експертизи є підставою для висновків щодо спеціальностей і спеціалізацій, перспективних у системі ізраїльської вищої педагогічної освіти. Сучасний стан розвитку вищої педагогічної освіти в Ізраїлі потребує підготовки в університетах фахівців *широкого та інтегративного* профілів: викладачів вищого навчального закладу, вчителів-технологів, педагогів-дослідників, експертів, практичних психологів, соціальних педагогів, менеджерів освіти.

Змістово-процесуальні тенденції включають: збалансованість блоків змісту вищої педагогічної освіти, широку реалізацію форм і методів диференціації та індивідуалізації навчання студентів, реалізацію активних форм організації педагогічного процесу, впровадження особистісно орієнтованого й індивідуально-творчого навчання, модульної та блочної систем засвоєння навчального матеріалу, систем рубіжного контролю та контролю за допомогою залікових одиниць.

Отже, основні результати теоретико-методологічної, методичної і практичної розробки проблеми вищої педагогічної освіти в Ізраїлі мають важливе значення для загальної педагогіки та історії педагогіки.

ВИСНОВКИ

У дослідженні вивчалася проблема становлення та розвитку вищої педагогічної освіти в Ізраїлі.

Проаналізовано етапи розвитку та сучасного стану підготовки вчителів в Ізраїлі, створено концепцію сучасної вищої педагогічної освіти в Ізраїлі, визначено та класифіковано її провідні ідеї, структуру і механізм функціонування цієї системи та перспективи розвитку.

1. У період розбудови системи вищої освіти в Україні особливе значення має проблема вивчення досвіду підготовки фахівців у зарубіжних країнах. Актуальною є проблема аналізу головних моделей організації діяльності вищих навчальних закладів педагогічного профілю за кордоном, зокрема в Ізраїлі. Результати системно-історичного аналізу, визначення сучасного стану підготовки педагогічних кадрів в університетах і коледжах Ізраїлю дозволили виявити й узагальнити *особливості* сучасного розвитку ізраїльської вищої педагогічної освіти, а саме:

- визначення оптимальної організаційної форми підготовки педагогів в університетах, академічних вищих навчальних закладах (академіях, інститутах), коледжах, навчальних закладах неакадемічного характеру, підтримуваних Управлінням у справах студентів, відповідно до їх традицій, умов функціонування, перспектив розвитку;

- орієнтація на підготовку фахівців широкого й інтеграційного профілю за спеціальностями: викладання суспільних, гуманітарних, технічних, сільськогосподарських наук і наукових дисциплін, навчання педагогічного персоналу; педагогічні науки; спеціальна педагогіка; педагогічне консультування; неформальна педагогіка; управління й інспекція установ; відновно-трудова терапія; соціальна робота;

- прагнення до створення наукових освітньо-методичних центрів безперервної освіти, що включають університет – коледж – педагогічні школи (школи педагогіки);

- опертя на технологічний підхід до професійно-педагогічної підготовки студентів, на інтеграцію теорії з практикою навчання;

- науково-дослідна, загально гуманітарна універсальна спрямованість у підготовці фахівців.

2. Дослідження історичного досвіду університетів, академічних вищих навчальних закладів і педагогічних коледжів Ізраїлю, їх традицій, особливостей сучасного стану й тенденцій розвитку, а також категоріальний аналіз проблеми у філософській і психолого-педагогічній літературі дали змогу визначити поняття “вища педагогічна освіта в Ізраїлі” у трьох смислових значеннях: як підсистеми загальнонаціональної системи підготовки кадрів із вищою освітою; як підсистеми підготовки фахівців-вчителів; як підсистеми конкретного університету, спрямованої на підготовку фахівців (істориків, географів, філологів) до педагогічної діяльності. Сутність, характер і ціннісно-функціональний аспект ізраїльської вищої педагогічної освіти полягає у підготовці випускників університетів, академічних вищих навчальних закладів і педагогічних коледжів, діяльність яких характеризується універсальною освіченістю, фундаментальною, науково-дослідною і гуманітарною спрямованістю.

3. Вища педагогічна освіта в Ізраїлі, як складова частина системи національної ізраїльської вищої освіти, що має свої специфічні особливості, є складним явищем в освітній сфері і вимагає детального вивчення.

Важливим етапом у дослідженні проблеми є *прогнозування* шляхів розвитку системи підготовки педагогічних кадрів в Ізраїлі. Аналіз історичної еволюції, факторів, генези, закономірностей та особливостей сучасного становлення, структурування, функціонування ізраїльської вищої педагогічної освіти, підтверджений результатами експертної оцінки, дозволяє стверджувати, що напрями розвитку цієї системи пов'язані з умовами соціально-культурного становища в Ізраїлі, а також тенденціями, що простежуються у світовому та загальноєвропейському освітньому просторі.

4. У процесі визначення основних тенденцій вищої педагогічної освіти було адаптовано програму експертної оцінки, яка включала: визначення масиву тенденцій, які потенційно могли бути присутні в ізраїльській системі вищої педагогічної освіти; систематизацію цих тенденцій, зведення їх у єдині смислові блоки; формулювання мети і завдань експертизи; добір фахівців, які беруть участь в експертизі; складання спеціальних анкет; розробку способу і процедури опитування експертів; проведення опитування; аналіз інформації, одержаної від експертів; синтез об'єктивної і суб'єктивної інформації з метою підготовки оцінок, необхідних для визначення основних тенденцій розвитку системи вищої педагогічної освіти в Ізраїлі. Для статистичної обробки результатів застосовувалася спеціальна програма "ЕКСПЕРТ".

5. На основі теоретичного аналізу і зіставлення його висновків з результатами експертизи визначено провідні напрями вищої педагогічної освіти в Ізраїлі, які об'єднано у дві групи. До першої групи *організаційних тенденцій* належать: автономна модель вищої педагогічної освіти; наявність університетів, академічних закладів, спеціалізованих педагогічних коледжів, факультетів у структурі університетів, педагогічних шкіл; основна, індивідуальна, додаткова, паралельна моделі підготовки педагогічних кадрів в університетах; широкий та інтегрований профіль підготовки фахівців-викладачів ВНЗ і нових типів навчальних закладів, практичних психологів, соціальних педагогів, педагогів-дослідників, педагогів-експертів, менеджерів освіти.

До другої групи *змістово-процесуальних* напрямів тенденцій системи професійно-педагогічної підготовки студентів належать: збалансованість фундаментального, спеціального, психолого-педагогічного, науково-дослідного, культурологічного, практично-педагогічного блоків змісту вищої педагогічної освіти в Ізраїлі; широка реалізація методів і форм диференціації та індивідуалізації навчання студентів: упровадження синтезованих курсів, створення міждисциплінарних навчальних комплексів, навчання студентів за індивідуальними програмами, надання можливості вибору освітньо-професійних програм; упровадження активних форм навчання студентів: тренінгів професійного й особистісного зростання, ділових і рольових ігор,

практикумів; уведення у практику ефективних педагогічних технологій: модульної та блочної технологій, контекстного й особистісно орієнтованого навчання студентів; залучення інноваційних елементів у всі види навчальної і практичної педагогічної діяльності студентів; застосування нових систем контролю і оцінок результатів навчальної праці студентів: залікових одиниць та рубіжного контролю.

6. Дослідження сучасного стану вищої педагогічної освіти в Ізраїлі, визначення його основних тенденцій дозволяють виділити *перспективні напрями* наукового пошуку, пов'язаного з удосконаленням системи підготовки педагогічних кадрів у системі вищої педагогічної освіти України. Такими актуальними проблемами дослідження є:

- визначення принципів і закономірностей функціонування автономної моделі вищої освіти, розвиток якої може бути гарантований демократичними процесами, соціально-економічною стабільністю і державною підтримкою;

- визначення умов створення регіональних педагогічних центрів, що об'єднали зусилля з науково-дослідними інститутами, інститутами підвищення і перепідготовки педагогічних працівників у здійсненні програми безперервної педагогічної освіти та дослідження форм професійно-педагогічної підготовки фахівців в університетах з урахуванням регіональних умов і традицій, що склалися;

- розробка структурно-функціональної моделі безперервної педагогічної освіти, що інтегрує довузівський, університетський і післядипломний рівні підготовки педагогічних кадрів;

- розробка принципів диференціації та індивідуалізації навчання студентів через надання їх можливостей вибору освітньої програми, визначення індивідуального плану навчання, проблеми наукового дослідження, відповідних спрямованості особистості, здібностям і можливостям, які, зрештою, визначатимуть спеціальність, спеціалізацію і профіль випускника.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗДОБУВАЧА:

1. Дреерман М.Г. История и современность университетского образования в Израиле // Проблемы сучасної педагогічної освіти: Серія: Педагогіка і психологія. – 2005. – Вип. 7.- Ч. II. – С. 167-176.

2. Дреерман М.Г. Подготовка педагогических кадров в системе высшего образования Израиля // Проблемы сучасної педагогічної освіти: Серія: Педагогіка і психологія. – 2006. – Вип. 12. – Ч. I. – С. 275-285.

3. Дреерман М.Г. Система подготовки педагогических кадров в Израиле в контексте общемировых образовательных процессов // Проблемы сучасної педагогічної освіти: Серія: Педагогіка і психологія. – 2007. – Вип. 13. – Ч. II.- С. 245-258.

4. Дреерман М.Г. Концептуальные положения системы современного высшего педагогического образования в Израиле // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського: Зб. наук. праць. – 2007.- № 7-8.- С. 287-292.

5. Дреерман М.Г. Высшее педагогическое образование в Украине и за рубежом: история и современность: Программа спецкурса и методические рекомендации. – Ялта: РВВ КГУ, 2007. – 18 с.

Анотація

Дреерман М.Г. Становлення і розвиток вищої педагогічної освіти в Ізраїлі. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 - загальна педагогіка та історія педагогіки. – Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського. – Одеса, 2007.

Дисертація містить дослідження методологічних, історико-педагогічних і методичних аспектів ізраїльської вищої педагогічної освіти. Здійснено аналіз систем підготовки педагогічних кадрів в університетах і коледжах Ізраїлю. Розглянуто основні положення етапів розвитку і реформ ізраїльської вищої педагогічної освіти у порівнянні з системами підготовки педагогічних кадрів у розвинутих зарубіжних країнах (США, Англії, Франції, Німеччини, Японії). Розкрито сутність основних тенденцій педагогічної освіти в університетах і коледжах Ізраїлю, проведено їх експертну оцінку. Виявлено тенденції розвитку вищої педагогічної освіти в Ізраїлі та розвинутих зарубіжних країнах, що лягли в основу цілісної моделі підготовки педагогічних кадрів та концепції професійно-педагогічної підготовки студентів.

Ключові слова: вища педагогічна освіта в Ізраїлі, системний підхід, модель підготовки вчителів, тенденції розвитку, експертна оцінка.

Аннотация

Дреерман М.Г. Становление и развитие высшего педагогического образования в Израиле. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.01 – общая педагогика и история педагогики. – Южно-Украинский государственный педагогический университет имени К.Д. Ушинского. – Одесса, 2007.

Диссертация содержит исследование методологических, историко-педагогических и методических аспектов системы израильского высшего педагогического образования. Впервые высшее педагогическое образование в Израиле стало предметом комплексного исследования. Обоснованы и конкретизированы историко-методологические основы, которые позволили

осмыслить и определить феномен и исторический генезис высшего педагогического образования в Израиле. На основе категориального анализа проблемы в философской и психолого-педагогической литературе дано обоснование понятию «высшее педагогическое образование в Израиле». Осуществлен анализ системы подготовки педагогических кадров в университетах и колледжах Израиля в ретроспективе, определены особенности ее современного развития и пути совершенствования израильской высшей педагогической школы. Системно-исторический подход к исследованию высшего педагогического образования в Израиле позволил реализовать три главных направления поиска: ретроспективный, целевой и перспективный. Результаты поиска позволили проанализировать историю возникновения и становления отдельных израильских университетов и колледжей во временной последовательности, их трансформирование в зависимости от социальных и экономических условий. Рассмотрены особенности основных двух этапов развития и реформ израильского высшего педагогического образования. Первый этап (первая половина XX века) характеризуется созданием первых еврейских учебных заведений в условиях отсутствия государственности. Второй этап (с 1948 года по настоящее время) связан с построением национальной системы высшего образования Государства Израиль. Для современной системы подготовки педагогических кадров в Израиле характерны процессы диверсификации и интеграции, дифференциация и индивидуализация содержания образования, реализация модульной структуры учебных предметов, органичного соединения обучения с практической деятельностью. Анализ особенностей современного состояния высшего образования Израиля проведен в сравнении с системами подготовки педагогических кадров в зарубежных странах (США, Англии, Франции, Германии, Японии). Обоснована идея о системе высшего педагогического образования в Израиле, имеющей собственное содержание, структуру и функции, которые в различные периоды истории трансформировались и принимали соответствующие формы. Раскрыта сущность основных тенденций педагогического образования в университетах и колледжах Израиля, проведена их экспертная оценка. Экспертиза осуществлена по двум критериям - важности и перспективности на современном этапе функционирования системы подготовки педагогических кадров в Израиле. Выделены основные направления развития высшего педагогического образования в Израиле, которые обобщены в две группы: организационные и содержательно-процессуальные. Адаптирована программа экспертной оценки и разработана программа математико-статистической обработки результатов экспертизы. В ходе реорганизации израильского педагогического образования найдены пути решения вопросов определения стандартов высшей школы, расширения профилей профессионально-педагогической подготовки за счет получения студентом двух-трех специализаций, реализации подходов, направленных на усовершенствование научно-исследовательской подготовки учителя в областях философии и методологии образования. Выявленные тенденции развития высшего педагогического

образования в Израиле и развитых зарубежных странах легли в основу целостной модели подготовки педагогических кадров и концепции профессионально-педагогической подготовки студентов. Основные результаты теоретико-методологической, методической и практической разработки проблемы исследования используются в учебном процессе Таврического национального университета им. В.И. Вернадского, Республиканского высшего учебного заведения “Крымский гуманитарный университет” (г. Ялта), Республиканского высшего учебного заведения “Крымский инженерно-педагогический университет” в процессе чтения спецкурса “Высшее образование в Украине и за рубежом: история и современность”.

Ключевые слова: высшее педагогическое образование в Израиле, системный подход, модель подготовки учителей, тенденции развития, экспертная оценка.

RESUME

Dreerman M.G. The Establishment And Development Of Higher Pedagogical Education in Israel. - Manuscript.

The Thesis on getting Academic Degree of Candidate of Pedagogical Science on speciality 13.00.01 - General Pedagogics and History of Pedagogics. - South-Ukrainian State Teachers Training University named after K.D.Ushinsky. - Odessa, 2007.

The research paper contains investigation of methodological, methodical, historical and pedagogical aspects of Israel Higher Pedagogical Education System. The analysis of system of pedagogic personnel training in the Universities and colleges of Israel is done, and the peculiarity of its modern development is defined. Basing on the categorical analysis of the problem in philosophical, psychological and pedagogical literature, the grounding of the concept of "Higher pedagogical education in Israel" is given.

Main positions of stages of development and reform of Israel Higher pedagogical education are examined comparatively to the system of pedagogic personnel training in developed foreign countries (USA, England, France, Germany, Japan). The idea of system of Higher pedagogical education in Israel is grounded, the system with its own content, structure and functions which in different historical periods transformed and possessed their corresponding forms. The essence of main tendencies of pedagogical education in the Israel universities and colleges is revealed and the expert evaluation of these tendencies is done. Principal trends of Higher pedagogical education development in Israel are defined, which are clustered into two groups: organizational and intensional and procedural. The program of expert evaluation is adapted and the program of mathematic and statistic workup of expertise results is elaborated. The disclosed tendencies of Higher pedagogical education development in Israel and developed foreign countries has become the basis of the integral model of pedagogic personnel training and the concept of professional pedagogic students training.

Key words: Higher pedagogical education in Israel, systematic approach, model of pedagogic personnel training, tendencies of development, expert evaluation.